

W&O WETENSCHAP

NRC HANDELSBLAD DONDERDAG 31 I 1985

O NDERWIJS

Reacties op de inhoud van dit bijvoegsel gaarne naar Redactie Wetenschap & Onderwijs NRC Handelsblad, Westblaak 180, 3012 KN Rotterdam. Ingezonden brieven dienen bij voorkeur de 500 woorden niet te overschrijden.

E. J. Boer

De stichting Biowetenschappen en Maatschappij, waarvan het bestaan tot voor kort aan een zijden draad hing, is weer springlevend en kijkt vol vertrouwen naar de toekomst. Werd in 1983 de subsidie van het ministerie van O en W gestaakt, waardoor het bureautje in Leiden moest inbinden tot een éénmans (-vrouws) bedoening, medio 1984 keerde het tij: er was weer subsidie en er kwam een nieuwe voorzitter.

Die nieuwe voorzitter is Claus, prins der Nederlanden. Van de oprichting af is hij als lid van het bestuur sterk betrokken geweest bij het reilen en zeilen van de stichting. Sterker, hij kan — samen met zijn vrouw — als de geestelijke vader worden beschouwd. Bezorgdheid over de vaart waarmee de biotechnologie de laatste decennia voortsnelde zonder dat de samenleving met de bijbehorende problemen raad weet, bracht hem tot een initiatief waarvan deze stichting het resultaat is. En nu, vijftien jaar later, is hij voorzitter, als opvolger van oudstaatssecretaris J. P. M. Hendriks.

Deze functie zal de nieuwe voorzitter tijd kosten, want als de tekenen niet bedriegen laat 'zijn' stichting zich goed inpassen in het beleid van het ministerie van O en W, waar men zich sinds kort daadwerkelijk is gaan bekommeren om de publieksvoorlichting over wetenschappen en technologie. Dit jaar denkt minister Deetman een nieuwe overkoepelende stichting met bijbehorend bureau (10 à 25 man personeel) in het leven te roepen, die de activiteiten van 27 organisaties zal trachten te coördineren, te stimuleren en te ondersteunen.

De stichting Biowetenschappen en Maatschappij is een van die organisaties. In een vraaggesprek gaf prins Claus dezer dagen enig inzicht in zijn visie op de ontwikkeling van de biowetenschappen en op de rol die hij de stichting hierin toedenkt. Bij het gesprek was ook de heer S. J. Doorman aanwezig, hoogleraar in de filosofie te Delft en lid van het bestuur van de stichting Biowetenschappen en Maatschappij.

Brave new world

Claus: 'Je kunt zeggen dat het idee is geboren op de dag, in 1967, toen de juni-oorlog tussen Israël en Egypte uitbrak. Ik zal het nooit vergeten. Ik was met de auto op weg naar huis, Drakensteyn, toen ik op de BBC hoorde dat het oorlog was. Daarna volgde er een bespreking van een boek, Man and his Future. Dat boek bleek een

van het ene levende organisme in het andere te brengen.

'De doelstelling van de nieuwe stichting luidde: het bevorderen in brede kring van de meningsvorming en het inzicht omtrent actuele en toekomstige ontwikkelingen en toepassingen van de biowetenschappen, in het bijzonder met het oog op de betekenis en de gevolgen hiervan voor mens en maatschappij.'

Geldt die doelstelling nog steeds?

'Ja ...ze is vandaag de dag nog onverminderd van kracht. Ze komt eigenlijk voort uit de angst dat we worden overvallen door nieuwe ontwikkelingen waarvan we geen notie hebben dat ze op komst zijn. Dat symposium in Londen deed vermoeden dat alles wat daar besproken werd nog maar het topje van een ijsberg was, dat je niet wist wat er precies gaande was. Er werd daar ook een parallel getrokken met het ontwikkelen van de atoombom, de manier waarop deze operationeel is gemaakt en hoe hij tenslotte werd gegooid zonder dat er van enige democratische besluitvorming sprake was geweest. Ja, ik weet wel dat er tijdens een oorlogstoestand moeilijk kan worden gestemd over de vraag of een bom wel of niet gegooid mag worden. Maar een aantal wetenschapsmensen dat wist welke krachten de bom oproept heeft nog geprobeerd het te voorkomen. Tevergeefs: ze hebben petitie geschreven die, zo is later gebleken, president Truman nimmer hebben bereikt.'

Het is dus vooral de autonomie waarmee dergelijke zaken zich voltrekken, die u ongerust maakt?

'De kern is eigenlijk: moeten we alles wat we kunnen, biologisch-technisch, ook doen? Vroeger was dat geen punt — bij iedere ontdekking vroeg men zich even af of het een vooruitgang in technische zin zou opleveren. Men dacht alleen aan economische vooruitgang, aan rendementsverbetering, en de mens speelde een betrekkelijk kleine rol. Wij willen juist die mens en zijn leefomgeving weer in het middelpunt plaatsen. En dat niet alleen hier maar ook in de ontwikkelingslanden, over de hele wereld. Dat men zich afvraagt, zodra het over bepaalde technische, biologische of wat voor ontwikkelingen ook gaat, wat zal de invloed zijn op de mens? Dat is ontzettend moeilijk in een wereld als de onze, in de geïndustrialiseerde landen waar we geen uniform waardenstelsel hebben. Dan worden vraagstukken als abortus, euthanasie, kunstmatige inseminatie en nu in vitro fertilisatie haast onoplosbaar. Het zijn overigens allemaal dingen die in Man and his Future al aan de orde kwamen en die nu op de

De stichting Biowetenschappen en

thema aan de orde, zoals in de cahiers, en vraagt aan wetenschapsmensen van hoog gehalte uit te leggen, begrijpelijk voor de doelgroep, hoe zij die problemen zien en welke ontwikkelingen zij voorspellen. Een van de auteurs sluit de reeks uiteenzettingen dan af met een beschouwing waarin speciaal de invloed van het onderwerp op de samenleving centraal staat. De mensen die zo'n cahier lezen moeten voor zichzelf een oordeel kunnen vormen over waar zij ten aanzien van het onderwerp staan.

'Als u wilt weten wat de mening van de stichting is over, bij voorbeeld, abortus of in vitro fertilisatie, dan antwoord ik: de stichting heeft geen mening, wij zijn het binnen de stichting trouwens ook niet altijd met elkaar eens, en ook niet binnen de redactiecommissie die de cahiers samenstelt. Wij zeggen dus niet: wij ondersteunen de ene mening en bestrijden de andere. Of het zou al een geval moeten zijn waar we zeggen: hier zijn we zo hartstikke tegen dat we onze neutraliteit opzij schuiven en dan nemen we stelling. Dat moet incidenteel mogelijk zijn.'

Doorman: 'Het hangt eigenlijk erg samen met het soort dilemma's waar het hier juist om gaat. Stellingnemen veronderstelt immers dat wij al zouden weten hoe we de verschijnselen moeten beoordelen, terwijl juist het enige instrument om daar achter te komen in de openbare discussie ligt. Zo heb ik het tenminste altijd gezien.'

Claus: 'Het was natuurlijk gemakkelijker toen we nog in een cultuur leefden waarin allerlei waarden al vastlagen, zoals vroeger, toen we nog een checklist hadden van dat mag wel en dat mag niet. Dat kom ik bij mensen uit het verzet nog wel tegen: ze hebben heimwee naar het verzet omdat ze toen precies wisten wat goed was en wat fout.'

'Maar goed, zo willen wij aan de meningsvorming bijdragen. Daarom ook richten we ons in het bijzonder tot de volksvertegenwoordigers, die hebben we altijd als een van onze doelgroepen beschouwd.'

'Maar we zijn beslist geen persiegroep, althans niet een in de gewone zin van het woord: we zijn een persiegroep ter bevordering van de discussie.'

Maar misschien gaat de stichting zich in de toekomst toch wat strijdbarder opstellen? Uw produkt is tot nog toe voornamelijk het cahier geweest — is dat niet een nogal passief beleid om discussie uit te lokken? De mensen moeten het cahier kopen, de oplage is op het ogenblik slechts 7000 en de kamerleden krijgen het niet of slechts incidenteel toegestuurd.

bracht om over biowetenschappen te discussiëren. Ik kan me heel goede programma's voorstellen: scherp en flitsend.

'Ik ben er overigens erg trots op dat we ondanks alle financiële perikelen het hoofd boven water hebben kunnen houden en dat is alleen dankzij de enorme inzet van bestuur, stafleden en het redactiecomité mogelijk geweest. Nadat de heer Cals helaas veel te vroeg is overleden, heeft mevrouw Marga Klompé het schip van de stichting tussen tal van klippen door gestuurd. Dat we de cahiers ongeschonden hebben kunnen redden is mede te danken aan de uitgeverij Natuur en Techniek in Maastricht, die met haar eigen verspreidingsgebied een deel van de oplage heeft overgenomen en de stichting f 50.000 per jaar als royalty betaalt.'

Is dat geen inbreuk op uw onafhankelijkheid?

Claus: 'Zeker niet... de inhoud van de cahiers wordt geheel bepaald door de stichting in overeenstemming met haar doelstellingen.'

Denkt u dat de stichting zich in de toekomst, hoe de situatie ook mag zijn, van de politiek afzijdig kan houden? Anders gezegd: welke armslag zult u als voorzitter hebben zonder met kabinet en/of parlement in aanvaring te komen?

Claus: 'Als je de mensen wilt informeren, als je eraan wilt bijdragen dat de democratie aan waarde wint, dan is dat al een politieke daad. Alles wat je in het openbaar doet is immers politiek... Je hebt politiek met een kleine p en met een grote P. De stichting is politiek met een kleine p, maar ze wil de politiek met een grote P beïnvloeden.'

Maar tijdens discussies over maatschappelijke problemen pleegt al gauw polarisatie op te treden. Daarbij zou de stichting in een bepaalde hoek kunnen worden geplaatst en voor u het weet zit de voorzitter in de politiek met een grote P.

Claus: 'Misschien zullen enkele leden, misschien ook de voorzitter, zich laten beïnvloeden door een symposium, maar dan zal het altijd de mening van die leden of van de voorzitter blijven en nimmer van de stichting. Wij zijn, ik herhaal het, geen persiegroep in de gewone zin van het woord, wij zijn een persiegroep ter bevordering van discussie.'

Doorman: '...dat is natuurlijk toch al een politieke stellingname. Het is denkbaar dat sommige mensen helemaal geen prijs stellen op discussie...'